

הערכת תכנית מעגלים: לאחר עשר שנים / ווקר-הירש ושמפיין

סיכום ע"י ידידה לחובר

Leslie Walker-Hirsh & Marklyn P. Champagne. (1991). Circles Revisited: Ten Years Later, Sexuality and Disability, Vol-9 (2)

תוכניות מעגלים הציגו, מראשית שנות ה-80, דרכי הוראה של מושגים בהתנהגות חברתית ומינית, לאנשים עם פיגור שכלי. בתקופה שחלפה מאז חלו שינויים בטיפול באנשים עם לקות שכלית. אם בעבר רבים חיו במוסדות סגורים, היום מוצאים להם מגורים בקהילה. ערכי ההתנהגות המינית במוסד שונים לחלוטין מהמקובל בחוץ, ולכן אדם שחי במוסד פיתח דפוסי הבעה, שפה וחוויה מינים שהכשילו שילוב בקהילה. בעבר, גם אנשים שנשארו לגור עם משפחתם היו מבודדים, כשהמשפחה התאמצה להגן עליהם מפגיעה. החוויה המינית של אנשים אלה שונה לחלוטין מזו של המאושפזים אך מוגבלת יחסית בהשוואה לבוגרים אחרים בקהילה. סקרנות מינית ודחפים מיניים הוכחשו, טופלו בבורות, בחשאי ואשמה באווירה של אי קבלת ההקשר המיני אצל אנשים עם פיגור.

כיום אנו מכירים בקבוצה נוספת של אנשים, צעירים עם פיגור, שקבלו הזדמנויות לביטוי מיני והכשרה באמצעות תוכניות התערבות ושיעורי חינוך מיוחד בבית הספר. הם חיים בסביבה הטבעית בביתם, חשופים להשפעות, הזדמנויות ולחצים חברתיים. המכשול המשותף לשלוש הקבוצות: איך יכולים אנשים עם פיגור שכלי לקבל מידע מיני ולהשתמש בו דרכים מקובלות ומעצימות?

מושג המעגלים מגשר על הפער בין הידע לבין היישום על ידי חיבור קוגניציות הקשורות לנושאים בחינוך מיני עם תחושה של אוטונומיה וערך עצמי. התוצאה היא מעבר ממיקום שליטה ע"י כוחות חיצוניים, כמו הורים, מורים ואנשי צוות, לכוחות פנימיים והכוונה עצמית. מושג המעגלים הוא פשוט, העקרונות מומחשים בשטיח הגדול הבנוי ממעגלים גדלים, אחד בתוך השני, מסומנים בצבעים- עליו יש מקום למשחק תפקידים ולתרגול מיומנויות. ניתן ליישם את העקרונות לנושאי חינוך מיני, על ידי הפעלת אמצעים אורקוליים, בסיפורים מעובדים או בדיונים על התנסותם של התלמידים בחיי היומיום.

עקרונות מושג המעגלים

- אתה האדם החשוב ביותר בעולמך. אתה מרכז כל המעגלים שלך.
- איש לא יגע בך אם לא תרצה.
- מחבקים אנשים מעטים, רק בני משפחה קרובים או אהובים.
- יש מעט אנשים אתם מתחבקים חיבוק חברי, כמו בעת אירוע.
- לוחצים יד למכרים שיודעים את שמם.

- **מנופפים לשלום לילדים ולאנשים אחרים כשהם עסוקים או רחוקים ואי אפשר ללחוץ יד.**
- **פונים לאנשי שירות וסיוע רק בעניין שקשור לתפקידם.**
- **אינך מדבר ואינך נוגע באנשים זרים והם לא מדברים או נוגעים בך.**
- **אתה האדם החשוב ביותר בעולם. אתה מחליט כמה אתה רוצה שאחרים יהיו קרובים אליך.**

מושג המעגלים הוכיח את עצמו במשך השנים כמושג קונקרטי שמתאים לסגנון הלמידה של אנשים עם פיגור, ומספיק גמיש כדי להתאים למגוון נושאים חברתיים ומיניים בעולמו של האדם עם פיגור שכלי. מטרת התוכנית לפתח מיקום שליטה פנימי ולהעצים את הפרט באמצעות חינוך, חיזוק הערך העצמי ותרגול באסרטיביות.

תוכנית מעגלים 1:

אינטימיות ויחסים. מתמקדת בלימוד ותרגול מושג המעגלים עצמו. ניתן לקשר זאת לנושאים בחינוך מיני כגון, היגינה אישית, אנטומיה ופיסיוולוגיה, ביטוי מיני ועוד. הדגש על בניית יחסים כמטרה ראשונית לסיפוק חברתי ולקבלה בקהילה, מושג המעגלים משמש להגברת מיומנויות הבחנה בין יחסים.

תוכנית מעגלים 2:

הפסק פגיעה. מספקת תרגול ואימון בשימוש מושג המעגלים כדי לזהות ניצול מיני בשלבים ראשוניים במעגל הפגיעה.

שלוש מטרות חינוכיות לתרגול במניעת פגיעה:

ללמד לזהות יחסים פוגעים

ללמד לשמור מרחב אישי באסרטיביות

ללמד לדווח על אירועים של פגיעה מינית למי שיכול לעזור.

תוכנית מעגלים 3:

דרכים בטוחות. מלמדת איך להגן ממחלות, כולל מחלות המועברות על ידי מגע מיני. מנגנון המניעה הוא פיתוח כוח פנימי ואסטרטגיות לבחירה טובה ולשמירה על הבריאות בתחום המיני. התוכנית מופעלת בעזרת טכניקות מגוונות (חזותי-שמיעתי, פעילויות במוטוריקה גסה ועדינה, התאמה וחזרה ועוד). כל תלמיד מעורב רגשית ומזהה את עמדותיו ואת יכולתו להשפיע על התוצאה ביחסים בין אישיים/מיניים. כיום ידוע ומקובל שערך עצמי והעצמה חיוניים בהתפתחות התנהגות חברתית.

חינוך פורמלי ותרגול מושג המעגלים.

תרגול פורמלי בשימוש במושג המעגלים ניתן למורים ולאנשים אחרים . כאשר התלמיד מתנסה ביישום המושג במערכות מגוונות ועל ידי האנשים החשובים בחייו, השפעת התרגול מתעצמת. השקעת הזמן מאפשרת יצירה של שפה אחידה והתנהגות קבועה.

התייחסות לא פורמלית למושג המעגלים

מושג המעגלים יכול לשמש בתחומים רבים ובהזדמנויות רבות של למידה לא פורמלית. אפשר להשתמש במושגים כדי לחזק התנהגות חיובית כאשר רואים תלמיד מתנהג בצורה לא הולמת, כאשר נוצר מצב חברתי חדש, וכדי לצפות מצבים חברתיים. רשת התגובות והרגשות שנוצרת לעיתים באינטראקציה חברתית/מינית לא מתאימה יכולה לדרוש התערבות וייעוץ. מושג המעגלים יכול לעזור להגדיר יחסים, להבהיר ערכים ולהעריך את האחריות האישית במצבים בעיתיים. הערך הטיפולי של השליטה במצב מחזקת תחושת ערך ובטחון עצמי, בסיס לצמיחה אישית.

מסקנות

בעשורים האחרונים אנשים רבים השתמשו במושג המעגלים בהוראה לאנשים עם פיגור קל עד קשה, עם אבחנות מורכבות, הפרעות פסיכיאטריות, צעירים ומבוגרים. כל אחד, מורה או לומד, מתאים את המושג הפשוט שנוצר בתחילה לעולמו האישי.